

РОЗДІЛ 11 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 347.85:341.229

ДВОСТОРОННІ МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ З КОСМОСУ

Бек М.В.,

здобувач кафедри міжнародного права

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджуються двосторонні міжнародні договори у сфері комерційної діяльності з дистанційного зондування Землі з космосу (ДЗЗ). Автор здійснює правовий аналіз норм двосторонніх міждержавних договорів про співробітництво щодо контролю за діяльністю комерційних систем ДЗЗ, про співробітництво з третіми державами щодо поширення їм даних ДЗЗ про їхні території, а також договорів США із зондованими державами про передачу їм первісних даних ДЗЗ системи «Landsat» про їхні території.

Ключові слова: дистанційне зондування Землі з космосу (ДЗЗ), комерційна діяльність з ДЗЗ, міжнародне співробітництво у сфері комерційної діяльності з ДЗЗ, двосторонні міжнародні договори у сфері комерційної діяльності з ДЗЗ.

Бек М.В. / ДВОСТОРОННИЕ МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРЫ КАК ИНСТРУМЕНТ РЕГУЛИРОВАНИЯ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ДИСТАНЦИОННОМУ ЗОНДИРОВАНИЮ ЗЕМЛИ ИЗ КОСМОСА / Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко, Украина

В статье исследуются двусторонние международные договоры в области коммерческой деятельности по дистанционному зондированию Земли из космоса (ДЗЗ). Автор осуществляет правовой анализ норм двусторонних международных договоров о сотрудничестве касательно контроля деятельности коммерческих систем ДЗЗ, о сотрудничестве с третьими государствами касательно предоставления им данных ДЗЗ об их территориях, а также договоров США с зондируемыми государствами о передаче им первичных данных ДЗЗ об их территориях.

Ключевые слова: дистанционное зондирование Земли из космоса (ДЗЗ), коммерческая деятельность по ДЗЗ, международное сотрудничество в области коммерческой деятельности по ДЗЗ, двусторонние международные договоры в области коммерческой деятельности по ДЗЗ.

Bek M.V. / BILATERAL INTERNATIONAL TREATIES AS AN INSTRUMENT OF REGULATION OF COMMERCIAL EARTH REMOTE SENSING ACTIVITIES / Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

The UN Principles relating ERS of 1986 do not extend to commercial Earth remote sensing activities (hereinafter – ERS activities). Under the circumstances bilateral international treaties in the field of commercial ERS activities (hereinafter – BITs on commercial ERS activities) show themselves as an effective instrument of international regulation of commercial ERS activities not only in the foreign markets, but also in the internal ones. Two kinds of BITs on commercial ERS activities are considered to cover such legal aspects of commercial ERS activities as transmission by cooperating sensing states of primary ERS data to sensed states for commercial purpose, and operation of commercial ERS systems. The Complementary Protocol to the Framework Agreement Between Brazil and China on Cooperation in the Peaceful Applications of Outer Space Science and Technology on the Cooperation for CBERS Application System of November 12, 2004 is examined as a BIT on commercial ERS activities regulating a paid transmission of requested CBERS data by each of the parties to the Protocol to licensed representatives of sensed states under the respective license contracts. For comparison, the author analyzes bilateral international treaties between USGS and international cooperators for cooperation in the use of U.S. Landsat primary ERS data under the Principle XII of the UN Principles relating ERS of 1986. The Agreement between Canada and USA concerning the Operation of Commercial Remote Sensing Satellite Systems, 16 June 2000 is presented as a unique BIT on commercial ERS activities containing mutual obligations of the parties to control their commercial ERS systems in a comparable manner in order to protect and serve shared national security and foreign policy interests.

Key words: remote sensing of the Earth from outer space (ERS), commercial ERS activities, international cooperation in the field of commercial ERS activities, bilateral international treaties of cooperation in the field of ERS activities.

Принципи дистанційного зондування Землі з космічного простору, прийняті Резолюцією ГА ООН 41/65 від 03 грудня 1986 року (далі – Принципи ДЗЗ 1986), які вважаються єдиним універсальним міжнародно-правовим документом у сфері діяльності з дистанційного зондування Землі з космосу (далі – ДЗЗ), не регулюють питання комерційної діяльності з ДЗЗ. У зв'язку із цим, враховуючи об'єктивно обумовлену інтенсифікацію комерціалізації поширення даних ДЗЗ як одного з предметних видів діяльності з ДЗЗ, держави врегульовують комерційну діяльність з ДЗЗ на рівні двосторонніх міжнародних договорів (далі – ДМД). Таким чином, актуальною проблемою, що потребує дослідження, є правовий аналіз ДМД у сфері комерційної діяльності з ДЗЗ.

Проблема правового аналізу ДМД у сфері комерційної діяльності з ДЗЗ не була об'єктом спеціальних досліджень іноземних та вітчизняних вчених і, відповідно, потребує дослідження.

Метою статті є визначення юридичного змісту норм ДМД у сфері комерційної діяльності з ДЗЗ.

ДМД у сфері комерційної діяльності з ДЗЗ за предметом регулювання можна розподілити на:

- 1) міжнародні договори про співробітництво з третіми державами щодо поширення їм даних ДЗЗ про їхні території;
- 2) міжнародні договори про співробітництво щодо контролю за діяльністю комерційних систем ДЗЗ.

Перший вид ДМД стосується системи ДЗЗ, спільної для двох держав, результати діяльності якої – дані ДЗЗ – держави-учасниці проекту прагнуть реалізувати третім державам у комерційних цілях (поширення даних ДЗЗ за встановлену плату). Натомість, друга група ДМД стосується приватних систем ДЗЗ, діяльність яких регулюється національним законодавством держав. Однак, у разі відсутності такого законодавства у державі, з території якої або під юрисдикцією якої здійснюється відповідна діяльність, інші держави можуть звернутися до першої з пропозицією встановити взаємні міжнародно-правові зобов'язання щодо адекватного регулювання та здійснення контролю за діяльністю комерційних систем ДЗЗ на їхній території

або під їхньою юрисдикцією. Цей вид ДМД базується на принципі захисту та забезпечення інтересів національної безпеки та зовнішніх справ держав у зв'язку з комерціалізацією діяльності з ДЗЗ. Перший вид ДМД відноситься до рідкісних, а другий – до унікальних інструментів міжнародно-правового регулювання у сфері діяльності з ДЗЗ.

Перший вид ДМД укладається у результаті довгострокового міждержавного партнерства у зв'язку з розвитком космічної системи ДЗЗ. Прикладом довгострокового (більш ніж 30-літнього) двостороннього міждержавного співробітництва у сфері діяльності з ДЗЗ, зокрема щодо спільного здійснення діяльності з ДЗЗ, яка включає всі предметні види діяльності з ДЗЗ та враховує сучасні тенденції комерціалізації, є Китайсько-Бразильська програма СВЕРС (англ. – Chinese-Brazilian Earth Resources Satellite – Китайсько-бразильський природно-ресурсний супутник, далі – СВЕРС). За період 1982-2005 років Бразилія та Китай підписали 15 двосторонніх договорів і визначили своє співробітництво як «стратегічне партнерство» [6, с. 275].

Як приклад ДМД першої групи, юридичну цінність становить Додатковий протокол до Рамкової угоди між Федеративною Республікою Бразилія та Китайською Народною Республікою про співробітництво у сфері мирного використання космосу у науково-технічних цілях від 08 листопада 1994 року про співробітництво щодо застосування системи СВЕРС від 12 листопада 2004 року (далі – Додатковий протокол 2004) [5]. Виконання документу покладене на Китайську національну космічну адміністрацію та Космічне агентство Бразилії.

Структурно Додатковий протокол 2004 складається з 13 статей та 1 додатка. Згідно зі ст. 1 цього Протоколу метою документу є встановлення правових рамок міжнародного співробітництва Бразилії та Китаю як держав-учасниць СВЕРС з третіми державами щодо поширення даних СВЕРС у комерційних цілях. В основному документ регламентує організаційно-технічні аспекти співробітництва з третіми державами, що обумовлено не лише специфікою діяльності з ДЗЗ, але й тим, що реалізація цих форм співробітництва є передумовою співробітництва у сфері поширення даних СВЕРС. Додаток до Додаткового протоколу 2004 містить детальні правила поширення даних СВЕРС.

Частина 3 ст. 3 Додаткового протоколу 2004 визначає процедуру спільної попередньої оцінки Бразилією та Китаєм (далі в контексті Додаткового протоколу 2004 – Сторони) масштабних проєктів та рішень щодо співробітництва Комітетом спільного проєкту СВЕРС та Комітетом координації програми СВЕРС з подальшим погодженням кожною із сторін. Крім того, відповідно до ст. 4 Додаткового протоколу 2004 Сторони погодилися призначити або створити відповідну організацію чи спільний комітет, відповідальний за організацію та виконання проєктів співробітництва, запропонованих на підставі цього Протоколу.

Стаття 6 Додаткового протоколу 2004 передбачає, що міждержавні відносини щодо поширення продуктів СВЕРС третім державам є предметом регулювання Політики даних СВЕРС, що міститься в додатку до протоколу та є його невід'ємною частиною [6, с. 281-285]. Згідно з цим документом дохід від поширення продуктів СВЕРС Сторони розподіляють між собою порівну.

Політика даних СВЕРС містить правила прийому, обробки та поширення даних СВЕРС для третіх держав. Структурно документ складається із 7 розділів.

Розділ «Загальні положення» передбачає, що передача даних з супутника на наземну станцію є відкрита для будь-якої держави та організації і базується на концепції поширення даних СВЕРС через ліцензованих представників, які є операторами наземних станцій, що здійснюють прийом та обробку даних ДЗЗ. Кожна наземна станція приймає з супутника первісні дані ДЗЗ (англ. – image raw

data) і шляхом обробки виготовляє оброблені дані ДЗЗ (англ. – image products), які в подальшому поширюються користувачам. Ліцензування прийому первісних даних СВЕРС базується на оплаті похвилинних зборів (англ. – per minute fees). При цьому у кількох спеціальних випадках на основі проведення взаємних консультацій Китай та Бразилія можуть прийняти рішення про безоплатну передачу даних. Дохід від поширення продуктів СВЕРС Сторони розподіляють між собою порівну з узгодженням обліку кожних 6 місяців.

У розділі «Наземні станції Бразилії та Китаю» визначено, що наземні станції Китаю та Бразилії, операторами яких є Центр супутникових даних та їх застосування Китаю (далі – CRESDA) та Національний інститут космічних досліджень Бразилії (далі – INPE) відповідно, мають необмежений доступ до всіх даних, зібраних в зоні їхнього покриття. Політика поширення даних цих наземних станцій визначається кожним з операторів. Поширення даних СВЕРС третім державам здійснюється операторами самостійно на основі міжнародного преїскуранту, погодженого спільно CRESDA та INPE, за винятком випадків, коли Китай та Бразилія на основі проведення взаємних консультацій прийняли рішення про безоплатну передачу даних.

Розділ «Ліцензійна політика для міжнародних наземних станцій» містить виключний перелік вимог до міжнародної наземної станції, а саме:

1. Прийом, обробка та поширення даних СВЕРС третім державам здійснюється ліцензованими представниками, спільно призначеними CRESDA та INPE.
2. Ліцензований представник отримує дохід за передачу даних з супутника на наземні станції на основі щорічного фіксованого збору, що базується на зборі, визначеному CRESDA та INPE.
3. Факторами визначення розміру щорічного збору є умови наземної станції, включаючи географічне розташування та зону покриття антени.
4. Постачальниками систем прийому та обробки СВЕРС є китайські та бразильські компанії.
5. Угоди про прийом даних обмежені технічними потужностями супутника.

Розділ «Політика поширення продуктів» містить умови комерційних угод, що укладаються між ліцензованими представниками та дистрибуторами, зокрема:

1. Право приймати, обробляти та поширювати дані СВЕРС надається дистрибутору ліцензованим представником.
2. З метою поширення продуктів СВЕРС (тобто оброблених даних ДЗЗ), назва, визначення, зміст, рівень обробки, носій, вигляд для перегляду та пошуку і процедура замовлення повинні відповідати формату стандартного продукту, визначеному у спеціальному документі CRESDA та INPE.
3. Авторизація дистрибутора СВЕРС надається виключно після схвалення зразка його продукту CRESDA та INPE.
4. CRESDA та INPE встановлюють, підтримують та публікують каталог даних СВЕРС, включаючи метадані, дані перегляду та пов'язані оновлені технологічні дані.
5. Всі дані перегляду СВЕРС повинні надсилатися до центрального каталогу хоча б раз на місяць.
6. Кожен дистрибутор може самостійно визначити преїскурант даних для поширення цих даних виключно в межах відповідного національного ринку.
7. Дані, поширені дистрибутором в межах відповідного національного ринку, не можуть бути предметом експорту.
8. У разі поширення даних за кордон дистрибутор повинен базуватися на міжнародному преїскуранті, встановленому CRESDA та INPE.
9. Дистрибутор повинен надати свій національний преїскурант – ціни для національних користувачів – CRESDA та INPE.

10. Кожні 6 місяців дистриб'ютор надає CRESDA та INPE звіт про поширення даних.

11. Дистриб'ютор повинен надавати та оновлювати такі документи для користувачів: (1) довідник для користувачів СВЕРС, (2) стандарт карти PATH/ROW, (3) прогноз орбіти СВЕРС та (4) демонстраційний додаток на CD-диску.

Крім того, згідно зі ст. 7 Додаткового протоколу 2004, спеціальними проектами співробітництва є проекти щодо будівництва систем прийому та обробки даних для супутників СВЕРС як частина діяльності у напрямку поширення продуктів СВЕРС третім державам. Такі проекти направляються в Комітет координації програми СВЕРС через Комітет спільного проекту СВЕРС для схвалення Сторонами та повинні відповідати Політиці даних СВЕРС.

Таким чином, Додатковий протокол 2004 є зразковим ДМД, який визначає правові рамки комерційного поширення даних ДЗЗ державами-учасницями, які спільно здійснюють діяльність з ДЗЗ, третім державам шляхом укладення ліцензійних договорів з операторами наземних станцій цих держав (ліцензованими представниками). Крім того, у Додатковому протоколі 2004 Сторони визначили умови комерційних угод, які укладаються на другому рівні поширення даних ДЗЗ – між ліцензованим представником та дистриб'ютором, що свідчить про комплексний правовий підхід до комерційного поширення даних ДЗЗ.

Поряд із цим, враховуючи більш ніж 40-річну двосторонню міжнародну договірну практику США у сфері співробітництва із зондованими державами щодо використання даних ДЗЗ про їхні території, вважаємо за доцільне проаналізувати американський правовий підхід щодо поширення даних ДЗЗ системи «Landsat» зондованим державам на прикладі Угоди між Геологічною службою США Міністерства внутрішніх справ США (USGS) та Агентством геоінформатики та розвитку космічних технологій Таїланду (GISTDA) про співробітництво у сфері використання супутникових даних американської системи «Landsat» від 29 квітня 2013 року (далі – Угода 2013) [3]. Цей документ є одним із цілої низки аналогічних міжнародних договорів, укладених між США та іншими державами і міжнародними організаціями на основі типового договору, розробленого USGS [8] (згідно з типовим договором, всі контрагенти USGS називаються міжнародними кооператорами (англ. – International Cooperator)).

Структурно документ складається з 13 статей та 2 додатків (Додаток 1 «Визначення термінів» та Додаток 2 «Угода про щорічний збір за доступ до даних»), які є невід'ємною частиною Угоди 2013. Предметом Угоди 2013 є міжнародні відносини співробітництва щодо використання даних «Landsat», які передбачають зі сторони Геологічної служби США Міністерства внутрішніх справ США (далі – USGS) передачу первісних даних ДЗЗ, а зі сторони Агентства геоінформатики та розвитку космічних технологій Таїланду (далі – GISTDA) – прийом, обробку, архівування, поширення та обмін такими даними.

Стаття 2 Угоди 2013 визначає права та обов'язки USGS та GISTDA (далі разом в контексті Угоди 2013 – Сторони). До основних прав та обов'язків USGS належить, зокрема:

1. Програмування супутників ДЗЗ на збирання та надання даних ДЗЗ про територію в межах зони покриття наземних станцій GISTDA, враховуючи що такі запити можуть бути відкореговані супутником.

2. Складання графіку передачі даних ДЗЗ, аби задовольнити вимоги усіх міжнародних кооператорів у справедливий та збалансований спосіб, враховуючи рекомендації щодо вирішення конфліктів, направлені усім станціям.

3. Залишення за собою права скорочувати або припиняти передачу супутникових даних з таких причин, зокрема: (1) обмеження супутника або наземного обладнання USGS та (2) несплата щорічного збору за доступ до даних.

У такому разі USGS повідомляє GISTDA та обговорює заплановані дії в якомога швидший спосіб.

4. На вимогу GISTDA надає обгрунтовану кількість первісних даних ДЗЗ, вилучених з архіву USGS, в попередньо погодженому форматі та доставлених електронним способом або через носії за домовленою ціною.

До основних прав та обов'язків GISTDA належать, зокрема:

1) Управління наземними станціями з метою прийому, обробки, архівування, поширення та обміну даними ДЗЗ USGS за власний рахунок, включаючи вартість встановлення та управління каналами зв'язку з відповідними центрами USGS.

2) Виготовлення оброблених даних згідно з форматами поширення USGS.

3) Гарантування, що всі дані ДЗЗ USGS, отримані GISTDA, є доступними для продажу або поширення на відкритій недискримінаційній основі.

4) На вимогу USGS надання англійських копій будь-яких домовленостей щодо поширення нею даних ДЗЗ USGS, підписаних GISTDA. Такі домовленості повинні відповідати Угоді 2013.

Стаття 9 передбачає, що USGS не гарантує, що дані ДЗЗ USGS підійдуть для будь-яких цілей, а також не несе відповідальності за будь-яку шкоду або збитки, завдані використанням систем ДЗЗ USGS та їхніх даних. USGS є власником усіх первісних даних ДЗЗ, отриманих за допомогою її супутників.

Важливо підкреслити, що, згідно з ч. 3 ст. 9 Угоди 2013, USGS не встановлює жодних обмежень для GISTDA щодо розголошення, поширення, використання, зміни, використання для виробництва продуктів або продажу даних ДЗЗ USGS, окрім зазначеної вище вимоги доступності цих даних для продажу та поширення на відкритій недискримінаційній основі.

Стандартні розцінки, передбачені у Додатку 2 до Угоди 2013, а також в інших ДМД США з відповідними міжнародними кооператорами, проаналізованих у цілях цієї статті, становлять: первинний збір (англ. – one-time initialization fee) – 35 тис. дол. США, щорічний збір за доступ до даних ДЗЗ (англ. – annual access fee) – 100 тис. дол. США за одну станцію та 50 тис. дол. США за кожну додаткову станцію, а також збір за переміщення антени – 15 тис. дол. США. Отримання плати за доступ до первісних даних ДЗЗ здійснюється з метою забезпечення управління USGS усіма операціями глобальної мережі співробітництва наземних станцій прийому даних ДЗЗ, згідно із законодавством США, і не вважається отриманням прибутку, а передача первісних даних ДЗЗ не вважається комерційною діяльністю. Термін «комерційний» у США не застосовується до діяльності уряду [1, с. 32].

Таким чином, Угоду 2013 можна назвати реалізацією принципу доступу зондованої держави до даних ДЗЗ, зокрема до первісних даних ДЗЗ, щодо своєї території на недискримінаційній основі та на розумних умовах оплати, закріпленого у Принципі XII Принципів ДЗЗ 1986. Угода 2013 та Додатковий протокол 2004 є прикладами застосування різних правових концепцій зовнішнього поширення даних ДЗЗ. США обрали концепцію передачі первісних даних ДЗЗ міжнародними кооператорами (які є операторами наземних станцій) за розумну плату, однак не в комерційних цілях (базуючись на Принципах ДЗЗ 1986), не встановлюючи до міжнародного кооператора жодних вимог щодо поширення даних ДЗЗ, окрім вимоги доступності цих даних для продажу та поширення на відкритій і недискримінаційній основі. Така правова позиція США може розцінюватися як виконання ними своїх міжнародно-правових зобов'язань щодо надання доступу зондованим державам до даних ДЗЗ про їхні території з метою подальшого здійснення діяльності з ДЗЗ на основі принципу свободи здійснення цієї діяльності.

Правова формула США стосовно виконання міжнародних зобов'язань щодо надання доступу зондованим державам до даних ДЗЗ про їхні території додатково базується на ст. 60113 Кодексу США (Закон США 1992). Натомість, Китай та Бразилія закріпили концепцію комерційного поширення даних СВЕРС через ліцензованих представників, які є операторами наземних станцій зондованих держав, визначивши низку правових вимог до поширення даних ДЗЗ на похідних рівнях поширення цих даних.

Сьогодні єдиним прикладом міжнародного договору про співробітництво у сфері контролю за діяльністю комерційних систем ДЗЗ є Угода між Урядом Канади та Урядом США щодо діяльності комерційних систем дистанційного зондування Землі з космосу від 16 червня 2000 року (далі – Угода 2000) [2]. Укладення Угоди 2000 було обумовлене стартованням у 1998 році програми щодо запуску супутника RADARSAT-2, власником та оператором якого була приватна канадська компанія ADM, на відміну від урядового супутника RADARSAT-1, запущеного у 1995 році. Супутник RADARSAT-2 було запущено у 2007 році.

Структурно документ складається з преамбули, п'яти статей та 2 додатків, які є невід'ємною частиною Угоди 2000. У преамбулі цієї Угоди Сторони закріпили принцип взаємного інтересу у регулюванні та контролі комерційних систем ДЗЗ, що здійснюють свою діяльність з їхніх територій або під їхньою юрисдикцією згідно із законодавством та політикою сторін.

Предметом Угоди 2000 є двосторонні міждержавні відносини щодо регулювання та контролю використання і діяльності комерційних систем ДЗЗ, зокрема канадської системи RADARSAT-2 та інших систем, які Сторони можуть погодити як об'єкт цієї Угоди. Оскільки об'єктом відносин є канадський супутник RADARSAT-2, остільки Угода 2000 головним чином закріплює обов'язки Канади, а також 2 обов'язки, однакові для обох держав.

У ст. 1 Угоди 2000 закріплено обов'язок кожної з держав контролювати комерційні системи ДЗЗ «на основі порівняння» (англ. – in a comparable manner) з метою захисту та забезпечення спільних інтересів національної безпеки та зовнішньої політики. Формулювання «на основі порівняння» передбачає законодавче закріплення в Канаді такої ж системи контролю, яка існувала в США [7, с. 1], тобто обов'язок Канади привести своє законодавство у відповідність до законодавства США. Зокрема, Додаток 1 до Угоди 2000 містить проект такого акту Канади, розроблений на основі національного законодавства США. Наріжний принцип системи регулювання і контролю діяльності комерційних систем ДЗЗ – принцип захисту спільних інтересів національної безпеки та зовнішніх справ – бере свій початок у Законі США про комерціалізацію 1984.

Стаття 4 містить ще один обов'язок обох держав проводити регулярні консультації за ініціативою будь-якої із Сторін щодо виконання Угоди 2000 та зміцнення співробітництва у більш широких аспектах відповідної урядової політики щодо комерційних систем ДЗЗ.

З метою виконання Угоди 2000 Канада розробила зазначений вище проект Політики контролю за доступом щодо комерційних систем ДЗЗ, які перебувають у власності, управлінні або зареєстровані в Канаді (далі – Політика контролю). На момент підписання Угоди 2000 Політика

контролю не була прийнята у формі закону Канади і мала статус документу, оголошеного урядом Канади 09 червня 1999 року. У зв'язку з цим, згідно зі ст. 2 Угоди 2000 на Канаду було покладено обов'язок не вносити жодних змін до тексту Політики контролю доки документ не буде прийнятий у формі закону Канади.

Політика контролю передбачає права уряду Канади (3) та обов'язки власника, оператора або зареєстрованої в Канаді особи (17). В подальшому цей документ не був прийнятий як окремий закон, натомість був повністю включений у Закон Канади про космічні системи ДЗЗ від 25 листопада 2005 року [4], який за своїм юридичним змістом дуже подібний до американського закону.

Отже, Угода 2000 в тексті Додатку 1 до неї передбачає такі права уряду Канади в рамках реалізації Політики контролю за діяльністю комерційних систем ДЗЗ, а саме:

1) Перевірка та схвалення всіх комерційних систем ДЗЗ, які перебувають у власності, управлінні або зареєстровані в Канаді, враховуючи доступ до даних ДЗЗ, архітектуру системи, характеристики системи та іноземну власність на індивідуальній основі в кожному випадку, а також встановлюючи обмеження, необхідні та достатні для захисту інтересів національної безпеки та зовнішніх справ Канади.

2) Переривання стандартних комерційних послуг, якщо доступність даних може завдати шкоди інтересам національної безпеки та зовнішніх справ Канади. Інструкції щодо контролю доступу можуть включати просторові, часові специфічні відмови або обмеження виконавцям чи користувачам (або в поєднанні), якщо вважається за необхідне на індивідуальній основі в кожному випадку. Рішення про видачу, зміну або анулювання інструкції контролю (так звана інструкція «контролю виконниці» (англ. – shutter control directive)) приймається або встановлюється на рівні федерального міністра або уповноваженої особи.

3) Отримання права пріоритетного доступу, якщо доступність даних може бути вигідною для національної безпеки та зовнішніх справ Канади. Рішення задовольнити вимоги пріоритетного доступу приймається на рівні заступника федерального міністра або уповноваженої особи.

Крім того, Канада зобов'язалася здійснювати контроль за оператором RADARSAT-2, згідно з Додатком 2 до Угоди 2000, який становить комерційну таємницю.

Таким чином, Угода 2000 стала міжнародно-правовим інструментом отримання США гарантій від Канади щодо прийняття нею законодавства про контроль за діяльністю комерційних систем ДЗЗ Канади, аналогічного законодавству США.

Виходячи із результатів проведеного дослідження, можна зробити висновок, що ДМД про співробітництво з третіми державами щодо поширення їм даних ДЗЗ про їхні території та ДМД про співробітництво щодо контролю за діяльністю комерційних систем ДЗЗ є ефективними інструментами міжнародно-правового регулювання комерційної діяльності з ДЗЗ як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках даних ДЗЗ.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні аналізу ДМД про співробітництво у сфері здійснення предметних видів діяльності з ДЗЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Земля из космоса : законодательство, правовое регулирование и судебная практика / Под общей редакцией А. А. Балагурова. – М., 2013. – 192 с.
2. Agreement Between the Government of Canada and the Government of the United States of America Concerning the Operation of Commercial Remote Sensing Satellite Systems, 16 June 2000 // Canada Treaty Information [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.treaty-accord.gc.ca/text-texte.aspx?id=103522>.
3. Agreement Between the United States Geological Survey of the Department of the Interior and the Geo-informatics and Space Technology Development Agency (GISTDA) for Cooperation in the Use of U.S. Land Remote Sensing Satellite Data of April 12 and 29, 2013 // Treaties and other International Acts Series, 13-429.
4. Bill C-25 : An Act Governing the Operation of Remote Sensing Space Systems of 25 November 2005 // Parliament of Canada [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.parl.gc.ca/>.

5. Complementary Protocol to the Framework Agreement Between the Government of the Federative Republic of Brazil and the Government of the People's Republic of China on Cooperation in the Peaceful Applications of Outer Space Science and Technology on the Cooperation for CBERS Application System of November 12, 2004 // *Journal of Space Law*. – 2005. – Vol. 31. – № 2. – P. 276–285.

6. Filho J. Chinese-Brazilian Protocol on Distribution of CBERS Products / J. Filho, A. Fabricio // *Journal of Space Law*. – 2005. – Vol. 31. – № 2. – P. 271–287.

7. Mann B. Drafting Legislation to Regulate Commercial Remote Sensing Satellites : A How-to Guide from Canada / B. Mann // *Aerospace Research Central* [Electronic resource]. – Access mode : <http://arc.aiaa.org/doi/abs/10.2514/6.IAC-06-E6.3.12>.

8. Model Memorandum of Understanding Between the United States Geological Survey of the Department of the Interior and the International Cooperator for Cooperation in the Use of U.S. Land Remote Sensing Satellite Data / USGS [Electronic resource]. – Access mode : <http://landsat.usgs.gov/documents/ICFrameworkAgreementLandsatMemorandumOfUnderstanding.pdf>

УДК 341.1/8:327.5

СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Турченко О.Г.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права

Донецький національний університет

У статті проаналізовано процес становлення спільної зовнішньої політики та політики безпеки Європейського Союзу, на підставі аналізу положень Договорів ЄС досліджені зміни, що відбулися у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС, виділені та охарактеризовані основні нововведення, виявлені позитивні та негативні явища, що виникли після набрання чинності Лісабонським договором 2007 року у даній сфері.

Ключові слова: спільна зовнішня політики та політика безпеки, Європейський Союз, колективна безпека, безпека.

Турченко О.Г. / СТАНОВЛЕНИЕ И РЕФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕЙ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ И ПОЛИТИКИ БЕЗОПАСНОСТИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА / Донецкий национальный университет, Украина

В статье проанализирован процесс становления общей внешней политики и политики безопасности Европейского Союза, на основании анализа положений Договоров ЕС исследованы изменения, произошедшие в сфере общей внешней политики и политики безопасности ЕС, выделены и охарактеризованы основные нововведения, выявлены позитивные и негативные явления, возникшие после вступления в силу Лиссабонского договора 2007 года в данной сфере.

Ключевые слова: общая внешняя политика и политика безопасности, Европейский Союз, коллективная безопасность, безопасность.

Turchenko O.G. / FORMATION AND REFORMING OF THE COMMON FOREIGN POLICY AND THE SECURITY POLICY OF EU / Donetsk National University, Ukraine

Among the international legal means of ensuring of international security, the most important is creation of a system of collective state's security on universal and regional basis and implementation of the collective measures for the prevention of armed conflict and the achievement of general and full disarmament. In Europe solidity of various institutes of international cooperation on security issues is the highest in the world. The main organizations, whose activities are somehow related to the problems of security in the region, are the OSCE, EU, NATO, the Council of Europe, CIS, CSTO, UN and a number of structures, which are oriented to the sub-regional cooperation. They are devoted to providing a wide range of tools for resolving common security issues and developing a comprehensive approach to crisis management and carrying out operations.

European security system, which is based on the European Union, has not been formed yet. However, there is the concept of the security based on cooperation in the EU Treaties.

According to O. L. Hylko, members of EU are organized around their common liberal ideological values. In addition, EU makes use of all factors, which should be considered by all the states during creating a security system based on cooperation (EU Member States are linked by all elements of security architecture, there is a common foreign and security policy).

One of the key areas of developments in the legal principles of the European Union in Lisbon treaty 2007 is the reform of its foreign policy competence, which aims to strengthen of the decision-making procedures in the EU, internal democracy and consolidation of the European Union's foreign policy

The author analyzes the process of formation of the common Foreign and Security Policy of the European Union by dint of analysis of the provisions of the EC Treaty and investigation of the changes in common Foreign and Security Policy of the EU, distinguishes and describes the main innovations, defines positive and negative effects caused by Lisbon Treaty in 2007 in this field.

Key words: common foreign and security policy, European Union, collective security, safety.

Раніше політика, як внутрішня, так і зовнішня, була функцією виключно національної держави. Кожна держава вирішувала проблеми своєї оборони і безпеки або самостійно, або в коаліції з іншими державами. Так, Великобританія впродовж усього XIX століття реалізовувала політику «блискучої ізоляції», а США майже до Другої світової війни відмовлялися від «зобов'язуючих союзів» з іншими державами.

Сьогодні ситуація змінюється, весь світ стає єдиним комплексом. Міждержавна система доповнюється певною двосистемою, в якій, як писали Б. Баді та П. Бірнбаум «логіка розвитку держави співіснує із логікою зростаючої автономізації суб'єктів» [1]. Ускладнення процесу прийняття рішень призвело до зменшення спроможності урядів вирішувати сучасні суспільні проблеми. Збільшу-

ється роль діяльності та рішень, що приймаються далеко за межами національних держав, іншими урядами або різного роду міжнародними організаціями.

Не применшуючи значення всіх міжнародно-правових засобів забезпечення міжнародної безпеки, найбільш важливими слід визнати створення системи колективної безпеки держав на універсальних і регіональних засадах та здійснення державами колективних заходів щодо запобігання збройному конфлікту і досягнення загального і повного роззброєння. Саме ці засоби більшою мірою забезпечують рівну безпеку для всіх держав і баланс їх інтересів [2, с. 587].

Необхідно відзначити, що в Європі щільність різноманітних інститутів міжнародної взаємодії з питань безпеки є найвищою в світі. Основними організаціями, діяльність